

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ: ЕТАПИ, ПРОЦЕСИ, ВИКЛИКИ

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2023. – Т. 48. – С. 63-73
DOI: 10.31861/mhpi2023.48.63-73

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2023. – Volume. 48. – pp. 63-73
DOI: 10.31861/mhpi2023.48.63-73

УДК 327.8:[316.722](510)

© Лу Бай¹

Культурний вимір «м'якої сили» Китаю

У статті продемонстровано зростання значення китайської культури як складової концепції «м'якої сили», її інтеграції в національну стратегію розвитку, інтеграції у зовнішню політику уряду серед окремих країн, регіонів, на які КНР має не лише культурний вплив, а й економічний, зокрема через механізми залучення студентів, робочої сили, туристів. Зроблено висновки про досягнення певних результатів у використанні китайської «м'якої сили», зокрема в популяризації цінностей та культури КНР в глобальному масштабі. Концепція «м'якої сили» та її компоненти здійснюють культурний вплив у світовому масштабі через розвиток культурно-соціальних контактів завдяки таким інститутам та механізмам поширення цінностей: Інститутів Конфуція, вдосконалення мережі міжнародного мовлення, проведення великих міжнародних заходів, які спрямовані на створення бажаного міжнародного іміджу та репутації.

Ключові слова: китайська культура, зовнішня політика Китаю, «м'яка сила», проникнення культури КНР.

The Cultural Dimension of China's "Soft Power"

The article contains a detailed justification for the spread of the influence of Chinese culture through the policy of applying the concept of "soft power". The purpose of the article is to determine the ways and features of the penetration of Chinese culture as a component of the concept of "soft power" into the information and cultural space of other states.

"Soft power" is defined as a specific form of power that uses the tools of involvement, persuasion, and gradual, non-violent, latent political and cultural influence. It is emphasized that the strategy of "soft power", which is now being implemented by China, does not yet have such a significant impact as the economic development of this country.

Numerous testimonies were found, as well as the mechanisms for integrating Chinese culture through the implementation of policies based on the concept of "soft power" into the foreign policy of the governments of individual countries and regions. The effectiveness of the People's Republic of China in using the concept of "soft power", in particular in popularizing the values and culture of China on a global scale, is determined. The activities, mechanisms and institutions for the dissemination of the cultural influence of the People's Republic of China around the world are highlighted.

As a result of the study, it was found that the importance of Chinese culture as a "soft power", its integration into the national development strategy, as well as integration into the foreign policy of the governments of those countries and regions on which the People's Republic of China has not only cultural, but also economic influences is gradually increasing. China exercises its "soft" presence through investments in the formation of its positive image, the intensification of cultural and social contacts and events, the powerful development of information and communication technologies, the development of science, tourism and sports.

Keywords: Chinese culture, Chinese foreign policy, Soft Power, penetration of Chinese culture.

¹ Аспірантка кафедри міжнародних медіакомунікацій і комунікаційних технологій, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна. E-mail: ibai5219@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-2867-0519>.

Постановка проблеми. Світові країни-лідери використовують концепцію «м'якої сили», яка посилює їх переваги в економіці та політиці за умови відповідності внутрішнім реаліям. У міжнародній спільноті висловлюють занепокоєння з приводу потенційного збільшення китайської «м'якої сили». Збільшення впливу КНР може стати поштовхом для наростання напруження в азіатському регіоні або ж сприяти позитивним змінам в разі ефективного поєднання «жорсткої та м'якої сили» країни в регіоні, прийняття країною позиції лідера в міжнародних відносинах. Китай досягнув певних результатів у використанні «м'якої сили», зокрема в популяризації цінностей та культури країни в азіатському регіоні².

В літературі значна кількість досліджень внутрішньої та зовнішньої політики Китаю присвячена концепції «м'якої сили» у зв'язку зі зростанням практики використання КНР цього інструменту *зовнішньої політики*. Популярність цього терміну серед китайських політичних лідерів, науковців, журналістів та експертів зростає, спостерігається його значна поширеність у китайських ЗМІ³. «М'яка сила», можливо, є одним із найважливіших аспектів зовнішньої стратегії Китаю в ХХІ ст. Зважаючи на вище викладене, актуальною є проблематика дослідження китайської культури як засобу «м'якої сили» КНР.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В українській науковій літературі обмежена кількість досліджень глобального проникнення китайської культури як «м'якої сили» КНР. На противагу, в зарубіжній і китайській літературі все більше висвітлюється проблематика використання Китаєм «м'якої сили»⁴. Американський політолог Дж. Най, який вперше описав концепцію «м'якої сили» у своїх публікаціях як форму влади через здатність до залучення, переконання для отримання бажаних результатів⁵, зазначає, що «стародавня китайська культура добре розуміла м'яку силу, навіть за умови, що ця термінологія в стародавні часи не використовувалася»⁶. У роботі китайського науковця Ч. Тяньцюань відзначається, що політичні лідери Китаю почали інтегрувати «м'яку силу» в політику та економіку країни з початку 2000 років. Відтак, у політичній доповіді 16-го з'їзду Комуністичної партії Китаю (КПК) у 2002 році, наприклад, зазначається: «У сучасному світі культура переплітається з економікою та політикою, демонструючи більш помітну позицію та роль у змаганні за всеосяжну національну владу»⁷. Китайські державні чиновники з початку 2000-х років відкрито говорять про важливість збільшення «м'якої сили» країни⁸. За двадцять років КПК інтегрувала концепцію «м'якої сили» у стратегію розвитку країни, в тому числі за рахунок популяризації власної культури. Китайські вчені Лі М., Чень Дж., Денг Сі у 2009 році провели дослідження «м'якої сили» Китаю як стратегії, що розвивається в міжнародній політиці країни, та зробили висновок, що її вплив є не таким значним як економічний розвиток⁹. При цьому, у роботі Едней К. (викладач політики та міжнародних відносин Китаю в Школі політики та міжнародних досліджень Університету Лідса, Великобританія) відзначено, що як іноземна пропаганда, збільшення «м'якої сили» Китаю забезпечує покращення можливостей міжнародної комунікації та здійснюється з урахуван-

² Nye J. S. (2012). China and soft power. *South African Journal of International Affairs*. Vol. 19(2). P. 151-155.

³ Mingjiang L. (2008). China debates soft power. *The Chinese journal of international politics*. Vol. 2(2). P. 287-308.

⁴ Li M., Chen G., Chen J., Deng X. et al. (2009). *Soft power: China's emerging strategy in international politics*. Lanham : Lexington Books. 275 p.; 王军荣 (2013). 博士论文 : 中国软实力研究. 复旦大学; 周宇豪 (2013). 文化软实力传播过程中的输出性与渗透性研究—以孔子学院为例. 《现代传播》. 第5期. Available from <http://www5.zzu.edu.cn/xinwen/info/1101/6597.htm> (last accessed 08 September 2023).

⁵ Nye J. S. (2012). Op. cit.; Nye J. S. (2012). Why China is weak on soft power. *The New York Times*. 3 P. Available from <http://ringmar.net/wp-content/uploads/2022/01/Why-China-Is-Weak-on-Soft-Power-NYTimes.pdf> (last accessed 08 September 2023); Nye J. S. (2014). The information revolution and soft power. *Current History*. Vol. 113 (759). P. 19-22. Available from <https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/11738398/Nye-InformationRevolution.pdf> (last accessed 08 September 2023).

⁶ Nye J. S. (2012). Ibid.

⁷ 程天权 (2008). 提高国家软实力 一个重大的现实课题. *科学与研究*. 第2期, 第5-8页.

⁸ Edney K. (2012). Soft power and the Chinese propaganda system. *Journal of Contemporary China*. Vol. 21 (78). P. 899-914.

⁹ Li M., Chen G., Chen J., Deng X. et al. (2009). Ibid.

ням внутрішніх цілей¹⁰. У колективній монографії М. Таран описує розвиток концепції «м'якої сили» та її компоненти в КНР, серед яких культурний вплив через розвиток культурно-соціальних контактів на рівні суспільств з використанням Інститутів Конфуція (культурно-освітні установи для просування китайської мови й культури на різних континентах)¹¹. У публікації С. Даниленко та Л. Бай зазначено, що сучасний національний імідж Китаю є наслідком зовнішньополітичної стратегії КПК, яка передбачає використання публічної дипломатії, інструментів «м'якої сили» для налагодження дипломатичних відносин, поширення китайської культури та традицій, розвиток ЗМІ¹².

Мета статті полягає у виявленні способів та особливостей проникнення китайської культури як складової концепції «м'якої сили» до інформаційно-культурного простору інших держав, визначення ролі та змін у застосуванні інструментів м'якої сили у зовнішній політиці КНР. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**: дати оцінку залученості інструментів «м'якої сили», а саме можливостей китайської культури у реалізації загальних завдань зовнішньої політики КНР; визначити результативність КНР у використанні концепції «м'якої сили», зокрема у популяризації цінностей та культури Китаю у глобальному масштабі; охарактеризувати заходи, механізми та інституції для поширення китайської культури в глобальному масштабі, наслідки такого поширення.

Виклад основного матеріалу. Термін «м'яка сила» (англ. «soft power») визначається в літературі як концепція, складова, компонент зовнішньої політики, що передбачає вплив на поведінку інших через поширення власних цінностей. Значна поширеність концепції забезпечила формування теорії «м'якої сили», яка пояснює непрямий вплив на пріоритети та мотиви інших міжнародних акторів шляхом невловимого використання моральних, ідеологічних, етичних або психологічних переваг¹³.

В цілому «м'яка сила» країни базується на трьох основних ресурсах: 1) культурі (в суспільствах, для яких вона приваблива та сприймається позитивно); 2) політичних цінностях (у випадку їх відповідності внутрішнім та зовнішнім нарративам); 3) моральне підґрунтя зовнішній політиці (у разі законності та морального авторитету)¹⁴. Зазначені ресурси є ключовими для визначення можливості, потенціалу впливу «м'якої сил» на поведінку, що формується в результаті використання цієї форми влади¹⁵. «М'яка сила» відзначається здатністю держави впливати на світову громадську думку зазначеними вище ресурсами: привабливістю та глибиною цінностей і традицій національної культури; здобутками у сфері освіти й науки; умінням переконувати у своїй правоті й завойовувати симпатії різних верств громадськості зарубіжних країн¹⁶.

У деяких контекстах культура може бути важливим ресурсом влади. Частина аспектів людської культури є загальнолюдськими, деякі – національними; інші характерні для соціальних класів або малих груп. Культура ніколи не буває статичною, і різні культури взаємодіють по-різному. Культура, цінності та політика – не єдині ресурси, які формують «м'яку силу». Економічні ресурси можуть також створювати як «м'яку», так і «жорстку силу», як у випадку Китаю, де «економічне диво» сприяє популяризації китайської культури та цінностей, особливо в азійських країнах¹⁷. Проте постає питання щодо того, наскільки «м'яка сила» Китаю мала б значення без економічного зростання країни за останні три десятиліття та перспективності ринку Китаю, чи є однаковою мірою привабливою «м'яка сила» Китаю для авторитарних та демо-

¹⁰ Edney K. (2012). Ibid.

¹¹ Таран М. А. (2012). Регіональні виміри та глобальна проекція «м'якої сили»: зовнішня політика Китаю на початку ХХІ ст. *Суспільно-політичні трансформації в країнах Сходу на сучасному етапі : колективна монографія*. Київ: Інститут сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАН України. С. 108-121.

¹² Даниленко С. І., Бай Лу (2020). Імідж Китаю в Зовнішньополітичній стратегії КПК. *European Political and Law Discourse*. Вип. 2. С. 68-78.

¹³ Капітоненко, М. Г. (2010). «М'яка сила» у сучасній світовій політиці: теоретичні аспекти. *Actual Problems of International Relations*. Вип. 2(94). С. 20-29.

¹⁴ Там само.

¹⁵ Nye J. S. (2012). Ibid.; Nye J. S. (2014). Ibid.

¹⁶ Горбатенко, В. (2014). «М'яка сила» як основа сучасної геополітичної стратегії. *Studia politologica Ucraino-Polona*. Вип. 4. С. 27-31.

¹⁷ Nye J. S. (2012). Ibid.

кратичних країн завдяки моделі росту¹⁸.

Впровадження концепції «м'якої сили» в державну стратегію є складним завданням. По-перше, успіх реалізації та використання цієї системи поглядів та засобів впливу в глобальному масштабі залежить від рівня контролю суб'єктів, на яких спрямований вплив «м'якої сили», порівняно з методами «жорсткої» влади. По-друге, досягнення цілей щодо реалізації «м'якої сили» потребує часу, тоді як більшість політиків і громадськість прагне досягти мети та повернути «інвестиції» в короткостроковому періоді. По-третє, інструменти «м'якої сили» не повністю контролюються урядами, порівняно з контролем політики, адже культура та цінності закладені в громадянському суспільстві. «М'яка сила» характеризується на перший погляд меншим рівнем ризику, ніж економічна або військова сила, проте її складно використовувати, інтегрувати в стратегію зовнішньої політики та легко втратити і дорого відновити. Останнє зумовлено тим, що «м'яка сила» залежить від довіри до заяв, дій уряду певної країни в міжнародному масштабі, які часто можуть бути маніпулятивні, або сприйматися як пропаганда¹⁹.

З початку 1990-х років у Китайській Народній Республіці (КНР) були опубліковані ряд есе та наукових статей про «м'яку силу». Цей термін також увійшов до офіційної мови Китаю. У своїй основній промові на XVII Національному з'їзді Комуністичної партії Китаю (КПК) в жовтні 2007 року президент Ху Цзіньтао заявив, що КПК має «підвищувати значення культури як частини «м'якої сили» ...країни... фактору зростання в конкурентній боротьбі за загальну національну силу»²⁰. Відтак, з 2007 року відбулося офіційне визнання основної ролі культури в «м'якій силі» країни, коли термін «культурна м'яка сила» був включений до звіту XVII національного конгресу Комуністичної партії Китаю (КПК). Розвиток «м'якої сили» є важливою стратегією для Китаю. В умовах динамічного росту «жорсткої сили» Китаю, коли існують загрози для країн-сусідів через стрімкий економічний ріст, нарощення «м'якої сили» забезпечуватиме меншу протидію можливої коаліції проти впливу КНР.

За останнє десятиліття «м'яка сила» дедалі частіше згадується та перефразується як «культурна м'яка сила» в китайських наукових працях, в офіційних документах, в популярних газетах і журналах. У 2017 році, у доповіді XIX з'їзду КПК, керівному документі щодо роботи Китаю на найближчі п'ять років зазначено наступне: «культура є душею країни та нації» тому КПК визначає цілі щодо «побудови міцнішої культурної довіри та допомоги соціалістичній культурі процвітати» з особливим акцентом на збільшенні «культурної м'якої сили» Китаю²¹.

В Азії та інших регіонах світу, що розвиваються, поступово збільшується проникнення «м'якої сили» Китаю, особливо після глобальної фінансової кризи 2008 року, яка розпочалася в Сполучених Штатах²². В період 2008-2009 років Китай виявився найстійкішою з економік Азії під час світової фінансової кризи. Економічна влада Китаю була доповнена зростанням рівня міжнародної репутації Китаю завдяки Олімпійським іграм 2008 року в Пекіні, що стали видимим маркером посилення впливу та іміджу Китаю, що відзначався в академічних колах та популярних ЗМІ²³.

Китай має привабливу традиційну культуру. Конфуціанські цінності соціальної гармонії, ритуалу, синівської побожності та милосердного правління поширилися на велику частину Східної Азії. Проте останнім часом Китай пристосувався до інформаційної епохи і створив кілька сотень Інститутів Конфуція для поширення мови та культури Китаю у світі. Китай також входить у сферу глобальної масової культури. За останні два десятиліття кількість іноземних студентів у Китаї значно зросла, як і кількість іноземних туристів. За даними Міністерства закордонних справ Китаю (MOFA), понад 440 000 іноземців навчалися в Китаї в 2016 році, що на 35% більше, ніж у 2012 році (зокрема, 31,3% з Південної Кореї, 10,6% з США, 10,2% з Таїланду, 8,3% з Пакистану, 8,1% з Індії). Китай приваблює більше іноземних студентів, ніж будь-яка інша азіатська держава, і займає третє місце у світі після США та Великої Британії. У

¹⁸ Nye J. S. (2014). Ibid.

¹⁹ Nye J. S. (2012). Ibid.

²⁰ 胡锦涛在党的十七大上的报告(2007). 环球在线.

²¹ 蔡利民 (2018). 文化兴国运兴, 文化强民族强. 光明日报.

²² Nye J. S. (2012). Ibid.

²³ 张翠苹 (2009). 北京奥运会对中国软实力的影响. 体育学. *Journal of Physical Education*. Vol. 16 (5). P. 19-23.

2018 році в Китаї навчалися студенти з 196 різних країн і регіонів в 1004 вищих навчальних закладах, а їх кількість становила 492 185 осіб. Найбільша кількість студентів приїхала з Південної Кореї – 50 600, тоді як лише 20 996 студентів прибули зі Сполучених Штатів²⁴. Кількість китайських студентів, які виїжджають на навчання за кордон, зростала до 2019 року. В 2019 році близько 703 500 китайських студентів залишили Китай для продовження навчання за кордоном. Кількість зросла на 6,25% порівняно з 2018 роком і зробила Китай найбільшою країною походження іноземних студентів у світі. Згідно з оцінками, у 2020 році через пандемію коронавірусу їх кількість скоротилася приблизно вдвічі: 350 тисяч студентів Китаю навчалися за кордоном, зокрема 317 тисяч – у США. У 2021-2022 навчальному році 290 тисяч студентів КНР навчалися у США²⁵.

Міжнародне радіо Китаю збільшило кількість мовлення англійською мовою, і, за словами американського вченого Девіда Шамбо, у 2009–2010 роках Китай інвестував 8,9 мільярдів доларів у «зовнішню рекламну роботу», включаючи цілодобовий кабельний канал новин «Сінхуа»²⁶. Китай також трансформує власну дипломатію. Десять років тому країна обережно ставилася до багатосторонніх домовленостей і мала власні цілі зовнішньої політики. Згодом Китай приєднався до Світової організації торгівлі, надав понад 3000 військовослужбовців для участі в миротворчих операціях ООН, став більш корисним в публічній дипломатії (включаючи проведення переговорів шести держав щодо Північної Кореї), врегулював деякі територіальні суперечки з сусідами та приєднався до різноманітних регіональних організацій, серед яких Східно-азіатський саміт є одним з прикладів. Подібна нова дипломатія допомогла пом'якшити побоювання країн-сусідів щодо потенційно негативного впливу «жорсткої сили» Китаю та зменшити ймовірність співробітництва, утворення союзів між іншими країнами для збалансування зростаючої сили КНР.

Зусиллям Китаю щодо глобального розповсюдження культури заважає внутрішня політична цензура. Для прикладу, індійські фільми Боллівуду збирають набагато більшу міжнародну аудиторію, ніж китайські фільми, чому заважає саме цензура в країні²⁷. Інший приклад – запуск міжнародного каналу новин англійською мовою Державним інформаційним агентством Китаю у 2010 році під назвою CNC World від Xinhua. China Xinhua News Network Corporation (CNC) – мережа телевізійних новин, яку веде інформаційне агентство Сінхуа, орієнтована на зарубіжну аудиторію) – останній крок у багатомільярдному поштовху уряду до м'якої сили. Влада сподівалася, що розширення ЗМІ іноземною мовою сприятиме просуванню іміджу та точки зору країни, і, зрештою, кине виклик BBC або CNN. Проте повільний запуск нового каналу CNC World від Xinhua свідчить про відсутність потужного ефекту у глобальному проникненні китайської культури, зокрема через внутрішні обмеження країни, пов'язані з захистом прав та свобод людини. Мережа CNC World доступна лише в Інтернет-просторі, тоді як на початку запуску проведення трансляцій відбувалося в Гонконгу з метою охопити 50 мільйонів глядачів у Європі, Північній Америці та Африці в перший рік запуску. Такі радіостанції, як al-Jazeera English, схвалювали створення CNC World на противагу західним медіа. Проте цензура Китаю призвела до проблем запуску CNC World²⁸. Згідно з лондонською Financial Times, незважаючи

²⁴ Ministry of education the people's republic of China (2019). Statistical report on international students in China for 2018. Ministry of education the people's republic of China. Available from http://en.moe.gov.cn/news/press_releases/201904/t20190418_378586.html (last accessed 08 September 2023).

²⁵ Statista (2021). Number of students from China going abroad for study from 2010 to 2020. Available from <https://www.statista.com/statistics/227240/number-of-chinese-students-that-study-abroad/> (last accessed 08 September 2023); Statista (2023). Number of college and university students from China in the United States from academic year 2011/12 to 2021/22. Available from https://www.statista.com/statistics/372900/number-of-chinese-students-that-study-in-the-us/?gclid=CjwKCAjwjOunBhB4EiwA94JWsEGpgeuO7VFuDWiOP6OW6mkpHbDOyUbgylVkugtIdViSmJq2gQ1hJBocd_MQAvD_BwE (last accessed 08 September 2023); Open Doors Report on International Educational Exchange (2022). Institute of International Education. Washington. Available from <https://opendoorsdata.org/annual-release/international-students/> (last accessed 08 September 2023).

²⁶ Nye J. S. (2012). Ibid.

²⁷ Nye J. S. (2014). Ibid.

²⁸ Branigan T. (2010). China funds English TV news channel CNC World in push for soft power. *The Guardian*. Available from <http://www.theguardian.com/world/2010/jul/02/china-english-tv-news-channel-cnc-world> (last accessed 08 September 2023).

на всі зусилля щодо створення Xinhua і Центральне телебачення Китаю як конкурентів CNN і BBC, КНР не вдалося ефективно пропагувати власні ідеї та культуру для аудиторії в міжнародному масштабі²⁹.

У грудні 2016 року була запущена китайська глобальна телевізійна мережа (CGTN) – багатомовна мультиплатформена медіа-група, до якої входить шість телевізійних каналів і цілодобовий англomовний канал новин, яка є постачальником відео контенту та включає відділ цифрових медіа. Бажаючи покращити імідж Китаю у світі, CGTN має на меті розповісти про історію Китаю по-своєму в контексті «глобального розвитку». Серед мотивів створення – прагнення CGTN бути одним із всесвітньо відомих ЗМІ у глобальній комунікації, а не лише в державній сфері та впливати як на телеканали, так і на соціальні мережі для залучення користувачів. Крім того, CGTN використовує декілька стратегій та нових підходів у процесі інтернаціоналізації: глобалізація, локалізація та соціалізація. Не зважаючи на досягнення ряду цілей, телевізійна мережа не виконала ряду завдань у довгостроковій перспективі³⁰.

Не зважаючи на відсутність бажаних результатів, міжнародне розширення CGTN було вагомим компонентом китайської «м'якої сили», яка почалася з Олімпіади в Пекіні в 2008 році. Канал запустив профінансовані мовні центри у Вашингтоні та Найробі в 2011 році, а потім у Лондоні в 2019 році. Для Китаю канал є частиною геополітичної битви за вплив на думку громадян в різних країнах та поширення китайської культури. Обурення уряду Китаю упередженістю міжнародних ЗМІ проти правлячої Комуністичної партії зумовило вкладення значного обсягу фінансових ресурсів на підтримку власних медіа у спробі поширити «китайську перспективу» у всьому світі. Китай намагався розробити інструменти, які будуть конкурувати з глобальним охопленням BBC в медіа-просторі або Голлівудом у сфері розваг. Запуск CGTN забезпечив охоплення великої кількості глядачів в деяких частинах світу. Проте сприйняття КПК та її дій перешкоджає більшому поширенню китайської культури у глобальному масштабі, в тому числі за рахунок CGTN.

«М'яка сила» КПК отримала супротив від найбільш розвинених країн. Влада США та Велика Британія вжила заходів для обмеження охоплення аудиторії CGTN після отримання висновків в результаті розслідування каналів та джерел фінансування мережі, що керується безпосередньо КПК. Найбільш публічним і принизливим було рішення британського регулятора Ofcom щодо відкликання британської ліцензії на мовлення – рішення, на яке, ймовірно, вплинула трансляція CGTN³¹. У політичному та медійному середовищі, настільки жорстко контролюваному, як у Китаї, CGTN намагається відмежувати власний «китайський погляд» на світ і державну пропаганду³².

Для досягнення Китаєм результатів у застосуванні «м'якої сили» країні потрібно створити громадянське суспільство, відсутність якого на разі обмежує вплив китайської культури на сприйняття країни у всьому світі. Таким чином, не дивно, що опитування BBC 28 країн у 2010 році показало чистий позитивний імідж Китаю лише в Пакистані та Африці, тоді як в Азії, Америці та Європі в цілому простежувалася нейтральна позиція щодо країни. 15 країн з 28 прихильно ставилися до Китаю, причому в середньому 41% респондентів вважали, що КНР має переважно позитивний вплив у світі, а 38% опитуваних вважали її вплив переважно негативним³³.

Не зважаючи на обмеженість досягнень у використанні «м'якої сили» в медіапросторі, Ки-

²⁹ Nilsson P., Yu S. (2021). Behind the scenes at China TV: soft power and state propaganda. *Financial Times*. Brussels. Available from <https://www.ft.com/content/9192de21-2007-4ee5-86a8-ad76bce693dc> (last accessed 08 September 2023).

³⁰ Lu, S. (2018). Developments and New Approaches of Internationalizing China's Media: A Case Study of China Global Television Network (CGTN) in Witness Perspective. *Global Media Journal*. Vol. 16(31). Available from <https://www.proquest.com/openview/5a203eedd58bfe95878a229d7c6c0c68/1?pq-origsite=gscholar&cb1=29638> (last accessed 08 September 2023).

³¹ Rajan A. (2021). Ofcom revokes Chinese broadcaster CGTN's UK licence. *BBC news*. Available from <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-55931548> (last accessed 08 September 2023).

³² Nilsson P., Yu S. (2021). Ibid.

³³ BBC World Service (2010). Global Views of United States Improve While Other Countries Decline. Available from https://worldpublicopinion.net/wp-content/uploads/2017/12/BBCViews_Apr10_rpt.pdf (last accessed 08 September 2023).

таю вдалося популяризувати власну культуру, яка здійснює вагомий вплив на побудову іміджу, національного бренду країни в сучасному глобалізованому світі. Саме «культура» є ядром китайської стратегії «м'якої сили», тому концепція «м'якої сили» була сформульована КПК як «культурна м'яка сила» в стратегії зовнішньої політики. Основними інструментами цієї форми впливу КНР в глобальному масштабі є китайська мова, традиційні та популярні культури, що широко використовуються як інструменти переконання та впливу Китаю на громадянську думку в регіонах поширення. Культурна дипломатія також розглядається як ефективний спосіб сприяння розумінню ідеалів Китаю, підтримки китайських економічних цілей і підвищення національної безпеки Китаю стійким способом. Не зважаючи на те, що «м'яка сила» Китаю все ще знаходиться в стані зародження, частково через її тісний зв'язок з економічними показниками країни та величезною ринковою привабливістю, а також через недоліки, спричинені політичними та ідеологічними проблемами, вона значною мірою сприяла розширенню міжнародного впливу Китаю, створивши коло союзників-однодумців на своїй периферії. З вражаючими показниками в економіці Китай усвідомлює необхідність відігравати більшу міжнародну роль і посилювати зв'язки з сусідніми країнами, використовуючи культурні інструменти. Культурні заходи включають, наприклад, створення Національного офісу з викладання китайської мови як іноземної, створення курсів і програм, пов'язаних із вивченням китайської, шляхом створення Інститутів Конфуція у всьому світі, вдосконалення мережі міжнародного мовлення, проведення великих міжнародних заходів, таких як Олімпійські ігри в Пекіні 2008 року, зимові Олімпійські ігри в Пекіні 2022 року, Всесвітня виставка Ехро 2010, які спрямовані на створення бажаного міжнародного іміджу та репутації. Загальна вартість Зимових Олімпійських ігор у Пекіні 2022 року оцінюється в понад 38,5 млрд. дол. США, з яких понад 20 млрд. дол. витрачені на інфраструктуру.

За 2000-2021 роки Китай значно збільшив глобальну «м'яку» присутність, яка зараз забезпечує 20% впливу країни у глобальному середовищі. Зростання «м'якої сили» зумовлене зростанням таких показників, як інформація, технології та наука, частково туризму та спорту (Таблиця 1). На культурну складову «м'якої сили» у 2021 році припадає 1,9% внеску у глобальному масштабі. У результаті збільшення зусиль КНР щодо розповсюдження власної культури частка присутності зросла з 2,1% у 1990 році до 9% у 2021 році. Незважаючи на те, що Китай все ще далекий від США, країна випереджає Францію, Великобританію та Німеччину. В цілому згідно Індексу глобальної присутності Elcano, країна піднялася на вісім позицій з 1990 року. У 1990-2022 роках відбулося зростання динаміки економічної, військової присутності КНР та частки її «м'якого впливу» (Див. Табл. 1). Зростання рівня глобальної присутності відбулося головним чином завдяки його економічній присутності, де країна зараз посідає 2 місце (16 місце в 1990 році). Ця тенденція забезпечена зростанням експорту промислової продукції, споживчих первинних товарів, послуг та інвестицій. Отже, природа глобальної присутності КНР є переважно економічною, на яку припадає 62% значення Індексу в 2021 році. У 2022 році Китай посідає

Таблиця 1

Внесок КНР у глобальну «м'яку присутність», 1990-2022 роки, %

Компоненти «м'якої» присутності	1990	2000	2010	2020	2021	2022
Міграція	-0,2	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Туризм	1,6	2,7	1,8	1,1	0,5	0,1
Спорт	2,1	1,9	2,3	0,7	0,8	0,5
Культура	0,0	0,0	5,5	2,9	1,9	2,1
Інформація	0,6	2,3	0,8	3,0	2,8	2,5
Технології	0,3	0,9	3,3	5,2	5,1	4,5
Наука	0,8	1,7	3,3	6,2	6,6	5,5
Освіта	0,4	1,1	0,7	1,1	1,1	0,8
Співпраця	0,0	0,0	0,9	1,2	1,1	0,4

Джерело: Elcano Global Presence Index (2022). China Global Presence Index. Available from <https://www.globalpresence.realinstitutoelcano.org/en?countries=156&years=2022> (last accessed 08 September 2023).

перше місце за такими змінними, як виробництво, наука, інформація та зміна кліма ту, і друге місце за показниками інвестицій, військового обладнання, спорту та культури³⁴.

Культура не є всемогутнім фактором, однак вона відіграє все більш важливу роль у формуванні внутрішньої та зовнішньої поведінки нації в сучасному світі. Незважаючи на те, що Китай продовжує модернізувати свою економіку швидкими темпами, також помітна тенденція надавати більшого значення політиці, орієнтованої на «м'яку владу», яка керується культурною спадщиною.

Війна в Україні вплинула на зусилля Китаю у просуванні національної культури, як складової концепції м'якої сили, загальмувалася реалізація ініціативи «Один пояс, один шлях»³⁵. Китай орієнтувався на просування свого мирного плану щодо врегулювання російсько-української війни, але цей план не був підтриманий Україною. В умовах палестино-ізраїльської війни Китай активізує свою політику в регіоні Близького Сходу. В контексті інформаційного конфлікту між палестинцями і ізраїльтянами, зусилля Китаю підтримують інтереси палестинської сторони³⁶.

Висновки. Проведене дослідження демонструє зростання значення китайської культури як «м'якої сили», її інтеграції в національну стратегію розвитку, інтеграції у зовнішню політику уряду серед окремих країн, регіонів, на які КНР має не лише культурний вплив, а й економічний, зокрема через механізми залучення студентів, робочої сили, туристів. Китай досягнув певних результатів у використанні «м'якої сили», зокрема за період 2000-2021 роки Китай значно збільшив рівень світової «м'якої» присутності завдяки розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, науковому сектору, туризму та спорту. Зокрема в останній компонент Китай інвестує значні ресурси задля підтримки власної репутації та формування позитивного іміджу. При цьому саме економічна могутність сприяє можливості фінансувати культурні заходи.

Концепція «м'якої сили» та її компоненти в КНР здійснюють культурний вплив у світовому масштабі через розвиток культурно-соціальних контактів на рівні суспільств з використанням Інститутів Конфуція (культурно-освітні установи для просування китайської мови й культури на різних континентах), вдосконалення мережі міжнародного мовлення, проведення великих міжнародних заходів, які спрямовані на створення бажаного міжнародного іміджу та репутації.

З часом, зокрема в питаннях війн – російсько-української і на Близькому Сході, політика «м'якої сили» Китаю модернізується і зазнає перегляду акцентів, що відповідає інтересам КНР.

Список джерел

1. Горбатенко, В. (2014). «М'яка сила» як основа сучасної геополітичної стратегії. *Studia politologica Ucraino-Polona*. Вип. 4. С. 27-31.
2. Даниленко С. І., Бай Лу (2020). Імідж Китаю в Зовнішньополітичній стратегії КПК. *European Political and Law Discourse*. Вип. 2. С. 68-78.
3. Капітоненко, М. Г. (2010). «М'яка сила» у сучасній світовій політиці: теоретичні аспекти. *Actual Problems of International Relations*. Вип. 2(94). С. 20-29.
4. Таран М. А. (2012). Регіональні виміри та глобальна проєкція «м'якої сили»: зовнішня політика Китаю на початку XXI ст. *Суспільно-політичні трансформації в країнах Сходу на сучасному етапі : колективна монографія*. Київ: Інститут сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАН України. С. 108-121.
5. BBC World Service (2010). Global Views of United States Improve While Other Countries Decline. Available from https://worldpublicopinion.net/wp-content/uploads/2017/12/BBCViews_Apr10_rpt.pdf (last accessed 08 September 2023).

³⁴ Elcano Global Presence Index (2022). China Global Presence Index. Available from <https://www.globalpresence.realinstitutoelcano.org/en?countries=156&years=2022> (last accessed 08 September 2023).

³⁵ 黄仁伟 (2023). 乌克兰危机对“一带一路”的地缘政治经济影响. 《现代国际关系》. Available from https://brgg.fudan.edu.cn/articleinfo_5372.html (last accessed 08 September 2023).

³⁶ 王晋 (2023). 一步一步, 美国给巴以冲突系上“死结”. 环球时报. Available from http://www.news.cn/mil/2023-10/25/c_1212293396.htm (last accessed 28 October 2023).

6. Branigan T. (2010). China funds English TV news channel CNC World in push for soft power. *The Guardian*. Available from <http://www.theguardian.com/world/2010/jul/02/china-english-tv-news-channel-cnc-world> (last accessed 08 September 2023).
7. Edney K. (2012). Soft power and the Chinese propaganda system. *Journal of Contemporary China*. Vol. 21(78). P. 899-914.
8. Elcano Global Presence Index (2022). China Global Presence Index. Available from <https://www.globalpresence.realinstitutoelcano.org/en?countries=156&years=2022> (last accessed 08 September 2023).
9. Li M., Chen G., Chen J., Deng X. et al. (2009). *Soft power: China's emerging strategy in international politics*. Lanham : Lexington Books, 275 p.
10. Lu, S. (2018). Developments and New Approaches of Internationalizing China's Media: A Case Study of China Global Television Network (CGTN) in Witness Perspective. *Global Media Journal*. Vol. 16(31). Available from <https://www.proquest.com/openview/5a203eedd58bfe95878a229d7c6c0c68/1?pq-origsite=gscholar&cbl=29638> (last accessed 08 September 2023).
11. Mingjiang L. (2008). China debates soft power. *The Chinese journal of international politics*. Vol. 2(2). P. 287-308.
12. Ministry of education the people's republic of China (2019). Statistical report on international students in China for 2018. Ministry of education the people's republic of China. Available from http://en.moe.gov.cn/news/press_releases/201904/t20190418_378586.html (last accessed 08 September 2023).
13. Nilsson P., Yu S. (2021). Behind the scenes at China TV: soft power and state propaganda. *Financial Times*. Brussels. Available from <https://www.ft.com/content/9192de21-2007-4ee5-86a8-ad76bce693dc> (last accessed 08 September 2023).
14. Nye J. S. (2012). China and soft power. *South African Journal of International Affairs*. Vol. 19 (2). P. 151-155.
15. Nye J. S. (2012). Why China is weak on soft power. *The New York Times*. 3 P. Available from <http://ringmar.net/wp-content/uploads/2022/01/Why-China-Is-Weak-on-Soft-Power-NYTimes.pdf> (last accessed 08 September 2023).
16. Nye J. S. (2014). The information revolution and soft power. *Current History*. Vol. 113 (759). P. 19-22. Available from <https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/11738398/Nye-Information-Revolution.pdf> (last accessed 08 September 2023).
17. Open Doors Report on International Educational Exchange (2022). Institute of International Education. Washington. Available from <https://opendoorsdata.org/annual-release/international-students/> (last accessed 08 September 2023).
18. Rajan A. (2021). Ofcom revokes Chinese broadcaster CGTN's UK licence. *BBC news*. Available from <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-55931548> (last accessed 08 September 2023).
19. Statista (2021). Number of students from China going abroad for study from 2010 to 2020. Available from <https://www.statista.com/statistics/227240/number-of-chinese-students-that-study-abroad/> (last accessed 08 September 2023).
20. Statista (2023). Number of college and university students from China in the United States from academic year 2011/12 to 2021/22. Available from https://www.statista.com/statistics/372900/number-of-chinese-students-that-study-in-the-us/?gclid=CjwKCAjwjOunBhB4EiwA94JWsEGpgeuO7VFuDWIOP6OW6mkpHbDOyUbgylVkuGtIdViSmJq2gQ1hJBoCd_MQAvD_BwE (last accessed 08 September 2023).
21. 程天权 (2008). 提高国家软实力 一个重大的现实课题. *科学与研究*. 第2期, 第5-8页。
22. 蔡利民 (2018). 文化兴国运兴, 文化强民族强. *光明日报*.
23. 胡锦涛在党的十七大上的报告(2007). 环球在线.
24. 黄仁伟 (2023). 乌克兰危机对“一带一路”的地缘政治经济影响. *《现代国际关系》*. Available from https://brgg.fudan.edu.cn/articleinfo_5372.html (last accessed 08 September 2023).
25. 王军荣 (2013). 博士论文: 中国软实力研究. 复旦大学.
26. 王晋 (2023). 一步一步, 美国给巴以冲突系上“死结”. *环球时报*. Available from http://www.news.cn/mil/2023-10/25/c_1212293396.htm (last accessed 28 October 2023).

27. 周宇豪 (2013). 文化软实力传播过程中的输出性与渗透性研究——以孔子学院为例. 《现代传播》. 第5期. Available from <http://www5.zzu.edu.cn/xinwen/info/1101/6597.htm> (last accessed 08 September 2023).

28. 张翠苹 (2009). 北京奥运会对中国软实力的影响. 体育学. *Journal of Physical Education*. Vol. 16 (5). P. 19-23.

References

1. Horbatenko, V. (2014). «Miaka syła» yak osnova suchasnoi heopolitychnoi stratehii [«Soft power» as the basis of modern geopolitical strategy]. *Studia politologica Ucraino-Polona*. Vyp. 4. S. 27-31 [in Ukrainian].

2. Danylenko S. I., Bai Lu (2020). Imidzh Kytaiu v Zovnishnopolitychnii stratehii KPK [China's Image In The CPC's Foreign Policy Strategy]. *European Political and Law Discourse*, Volume 7, Issue 2. P. 68-78 [in Ukrainian].

3. Kapitonenko, M. H. (2010). «Miaka syła» u suchasni svitovii politytsi: teoretychni aspekty [«Soft power» in modern world politics: theoretical aspects]. *Actual Problems of International Relations*. Vyp. 2(94). S. 20-29 [in Ukrainian].

4. Taran M. A. (2012). Rehionalni vymiry ta hlobalna proektsiia «miakoi syly»: zovnishnia polityka Kytaiu na pochatku XXI st. *Suspilno-politychni transformatsii v krainakh Skhodu na suchasnomu etapi : kolektyvna monohrafiia*. [Regional Dimensions and Global Projection of "Soft Power": China's Foreign Policy at the Beginning of the 21st Century. *Social and Political Transformations in East Asian Countries in the Modern Period: Collective Monograph*] Kyiv: Instytut skhodoznavstva im. A.Iu. Krymskoho NAN Ukrainy. S. 108-121 [in Ukrainian].

5. BBC World Service (2010). Global Views of United States Improve While Other Countries Decline. Available from https://worldpublicopinion.net/wp-content/uploads/2017/12/BBCViews_Apr10_rpt.pdf (last accessed 08 September 2023).

6. Branigan T. (2010). China funds English TV news channel CNC World in push for soft power. *The Guardian*. Available from <http://www.theguardian.com/world/2010/jul/02/china-english-tv-news-channel-cnc-world> (last accessed 08 September 2023).

7. Edney K. (2012). Soft power and the Chinese propaganda system. *Journal of Contemporary China*. Vol. 21(78). P. 899-914.

8. Elcano Global Presence Index (2022). China Global Presence Index. Available from <https://www.globalpresence.realinstitutoelcano.org/en?countries=156&years=2022> (last accessed 08 September 2023).

9. Li M., Chen G., Chen J., Deng X. et al. (2009). *Soft power: China's emerging strategy in international politics*. Lanham : Lexington Books, 275 p.

10. Lu, S. (2018). Developments and New Approaches of Internationalizing China's Media: A Case Study of China Global Television Network (CGTN) in Witness Perspective. *Global Media Journal*. Vol. 16(31). Available from <https://www.proquest.com/openview/5a203eedd58bfe95878a229d7c6c0c68/1?pq-origsite=gscholar&cbl=29638> (last accessed 08 September 2023).

11. Mingjiang L. (2008). China debates soft power. *The Chinese journal of international politics*. Vol. 2(2). P. 287-308.

12. Ministry of education the people's republic of China (2019). Statistical report on international students in China for 2018. Ministry of education the people's republic of China. Available from http://en.moe.gov.cn/news/press_releases/201904/t20190418_378586.html (last accessed 08 September 2023).

13. Nilsson P., Yu S. (2021). Behind the scenes at China TV: soft power and state propaganda. *Financial Times*. Brussels. Available from <https://www.ft.com/content/9192de21-2007-4ee5-86a8-ad76bce693dc> (last accessed 08 September 2023).

14. Nye J. S. (2012). China and soft power. *South African Journal of International Affairs*. Vol. 19 (2). P. 151-155.

15. Nye J. S. (2012). Why China is weak on soft power. *The New York Times*. 3 P. Available from <http://ringmar.net/wp-content/uploads/2022/01/Why-China-Is-Weak-on-Soft-Power-NYTimes.pdf> (last accessed 08 September 2023).

16. Nye J. S. (2014). The information revolution and soft power. *Current History*. Vol. 113 (759). P. 19-22. Available from [https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/11738398/Nye-Information Revolution.pdf](https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/11738398/Nye-Information%20Revolution.pdf) (last accessed 08 September 2023).
17. Open Doors Report on International Educational Exchange (2022). Institute of International Education. Washington. Available from <https://opendoorsdata.org/annual-release/international-students/> (last accessed 08 September 2023).
18. Rajan A. (2021). Ofcom revokes Chinese broadcaster CGTN's UK licence. *BBC news*. Available from <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-55931548> (last accessed 08 September 2023).
19. Statista (2021). Number of students from China going abroad for study from 2010 to 2020. Available from <https://www.statista.com/statistics/227240/number-of-chinese-students-that-study-abroad/> (last accessed 08 September 2023).
20. Statista (2023). Number of college and university students from China in the United States from academic year 2011/12 to 2021/22. Available from https://www.statista.com/statistics/372900/number-of-chinese-students-that-study-in-the-us/?gclid=CjwKCAjwjOunBhB4EiwA94JWsEGpgeuO7VFuDwIOP6OW6mkpHbDOyUbgylVkgutIdViSmJq2gQ1hJBoCd_MQAvD_BwE (last accessed 08 September 2023).
21. Cheng Tianquan. (2008). Tígāo guójiā ruǎn shílì yīgè zhòngdà de xiànsí kèti. *Kēxué yǔ yánjiū*. Dì 2 qī, dì 5-8 yè [Enhancing National Soft Power: A Major Realistic Issue. *Science and Research*, Issue 2, Pages 5-8] [in Chinese].
22. Cai Limin. (2018). Wénhuà xīng guóyùn xìng, wénhuà qiáng mínzú qiáng. *Guāngmíng rìbào* [Cultural Prosperity Leads to National Prosperity, Cultural Strength Leads to National Strength. *Guangming Daily*] [in Chinese].
23. Hújǐntāo zài dǎng de shíqī dà shàng de bàogào (2007). *Huánqiú zàixiàn* [Report by Hu Jintao at the 17th Party Congress (2007). *Global Times*] [in Chinese].
24. Huang Renwei. (2023). Wūkèlán wéijī duì “yīdài yīlù” dì diyuán zhèngzhì jīngjì yǐngxiǎng. *Xiàndài guójì guānxì* [Geopolitical and Economic Implications of the Ukraine Crisis on the Belt and Road Initiative. *Modern International Relations*]. Available from https://brgg.fudan.edu.cn/articleinfo_5372.html (last accessed 08 September 2023) [in Chinese].
25. Wang Junrong. (2013). Bóshì lùnwén: Zhōngguó ruǎn shílì yánjiū. *Fùdàn dàxué* [Ph.D. Thesis: *Research on China's Soft Power*. Fudan University] [in Chinese].
26. Wang Jin. (2023). Yībù yībù, měiguó gěi bā yǐ chōngtú xī shàng “sǐjié”. *Huánqiú shíbào*. [Step by Step, the United States Ties a "Dead Knot" in the Israeli-Palestinian Conflict. *Global Times*]. Available from http://www.news.cn/mil/2023-10/25/c_1212293396.htm (last accessed 28 October 2023) [in Chinese].
27. Zhou Yuhao. (2013). Wénhuà ruǎn shílì chuánbò guòchéng zhōng de shūchū xìng yǔ shèntòu xìng yánjiū—yǐ kǒngzǐ xuéyuán wéi lì. *Xiàndài chuánbò*. Dì 5 qī. [Research on the Export and Penetration of Cultural Soft Power in the Process of Communication: A Case Study of Confucius Institutes. *Modern Communication*, Issue 5]. Available from <http://www5.zzu.edu.cn/xinwen/info/1101/6597.htm> (last accessed 08 September 2023) [in Chinese].
28. Zhang Cuiping. (2009). Běijīng àoyùnhuì duì zhōngguó ruǎn shílì de yǐngxiǎng. *Tǐyù xué* [Effects of Beijing Olympic Games on soft strengths of China. *Journal of Physical Education*], Vol. 16(5), P. 19-23 [in Chinese].